

БІЗНЕС ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ

УДК 338.3:658

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2019-6.50>

Бойченко К.С.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри бізнес-економіки та підприємництва,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ФАКТОРИ ІНТЕГРОВАНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Мета статті полягає в ідентифікації та виокремленні ключових чинників інтегрованого розвитку підприємства для формування спектру ключових драйверів підвищення результативності зростання бізнесу. Для досягнення визначеної мети використано такі методи: системно-аналітичний, діалектичний і аналіз економічних явищ та процесів інтегрованого розвитку. Проведені дослідження дали змогу сформуувати призму чинників бізнес-середовища інтегрованого розвитку підприємства з виокремленням семи спектральних факторів: цінності, інститути, зрілість галузей, інфраструктура, технології, людський капітал і ESG-фактори. Як показник оцінювання чинників інтегрованого розвитку запропоновано використовувати ступінь збалансованості спектру факторів, який можна визначити за допомогою коефіцієнта варіації параметрів у межах окремого підприємства. Визначено, що середовище інтегрованого розвитку підприємства є поєднанням внутрішніх і зовнішніх чинників, їх інтегрований континуум у результаті системно-синергетичного впливу на бізнес-процеси, що відбуваються на підприємстві, а також на процеси соціального та іншого характеру, які формують умови досягнення цілей інтегрованого розвитку і зацікавлених сторін бізнесу.

Ключові слова: інтегрований розвиток, фактор, драйвер, ESG-фактор, бізнес-середовище, ефективність.

ФАКТОРЫ ИНТЕГРИРОВАННОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ

Бойченко К.С.

Цель статьи заключается в идентификации и выделении ключевых факторов интегрированного развития предприятия для формирования спектра ключевых драйверов повышения результативности роста бизнеса. Для достижения поставленной цели были использованы следующие методы: системно-аналитический, диалектический и анализ экономических явлений и процессов интегрированного развития. Проведенные исследования позволили сформировать призму факторов бизнес-среды интегрированного развития предприятия с выделением семи спектральных факторов: ценности, институты, зрелость отраслей, инфраструктура, технологии, человеческий капитал и ESG-факторы. В качестве показателя оценки факторов интегрированного развития предложено использовать степень сбалансированности спектра факторов, который можно определить с помощью коэффициента вариации параметров в пределах отдельного предприятия. Определено, что среда интегрированного развития предприятия – это сочетание внутренних и внешних факторов, их интегрированный континуум в результате системно-синергетического влияния на бизнес-процессы, происходящие на предприятии, а также на процессы социального и иного характера, которые формируют условия достижения целей интегрированного развития и заинтересованных сторон бизнеса.

Ключевые слова: интегрированный развитие, фактор, драйвер, ESG-фактор, бизнес-среда, эффективность.

FACTORS OF INTEGRATED ENTERPRISE DEVELOPMENT

Boichenko Kateryna

The purpose of the article is to identify and highlight the key factors of integrated development of the enterprise in modern conditions of management to form a spectrum of key drivers to improving the efficiency of business growth. The following methods were used to achieve this purpose: system-analytical, dialectical and structural and functional analysis of economic phenomena and processes of integrated development. The performed researches allowed forming the prism of the factors of business environment of integrated development of enterprise with allocation of seven spectral factors: values, institutions, industry maturity, infrastructure, technologies, human capital and ESG-factors. It is established that today the typical driver of spectral factors aimed at leadership, competitiveness and success of companies and states is knowledge and competence: the ability to generate and quickly master breakthrough technologies, create the widest possible opportunities for the realization of business potential. The combination of factors of integrated development of the company can be differentiated into the factors that contribute to the development and have a resource base, as well as factors that inhibit it in a certain way. The degree of balance in the range of factors is proposed to be used as an indicator for assessing integrated development factors.

It can be determined using the coefficient of variation of parameters (values, institutions, industry maturity, infrastructure, technologies, human capital, ESG-factors) within a single enterprise. The environment of the integrated development of the enterprise is a set of internal and external factors, their integrated continuum as a result of systemic and synergetic influence on the business processes occurring in the enterprise, as well as on the processes of social and other nature, which form the conditions for achieving the targets of integrated development and business stakeholders. The practical significance of the article is in the systematization of the factors of the company's development and the formation of the prism of identified factors with the selection of a spectrum of key factors of integrated development.

Keywords: integrated development, factor, driver, ESG-factor, business environment, efficiency.

Постановка проблеми. Інтеграційні процеси розвитку підприємства створюють нові можливості для формування конкурентних переваг і сприяють підвищенню ефективності його діяльності у цілому. У результаті впровадження інтегрованого типу розвитку компанії виявляється синергетичний ефект, зумовлений системними властивостями інтелектуально-інноваційного поєднання процесів і формування результативної бізнес-моделі. Тому сьогодні актуальною є ідентифікація та систематизація чинників інтегрованого розвитку підприємства з метою підвищення його ефективності та формування лідируючих позицій компанії на ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню чинників розвитку підприємства присвячено значну кількість праць науковців з усього світу, що мають різні фокусування та глибину. Наприклад, С. Інесса, С. Артем, Дж. Вельки [1, с. 166] розробили модель оптимізації процесів формування інвестиційного потенціалу підприємств на основі аналізу факторів управління на основі формування чотирьох груп макроекономічних показників.

У працях А. Абдуллаєва, К. Курпаяніді [2, с. 57], Дж. Донг, Д. Лю, Д. Ванг і К. Чжан [3, с. 1754] проведено дослідження ключових факторів, які мають реформуюче значення для трансформації та розвитку підприємств. Вченими визначено, що основні чинники впливу на стійкий розвиток компанії випливають з її внутрішнього середовища, а також ситуації на ринку. З метою відстеження змін даних ключових факторів Дж. Донг, Д. Лю, Д. Ванг і К. Чжан запропонували методику постійного відстеження та оновлення критеріїв розвитку підприємства.

Такими вченими, як А. Джавед, М. Ясір і А. Маджид [4, с. 6] досліджено взаємозв'язки між факторами функціонування соціального підприємництва та стійкого розвитку суб'єктів господарювання. При цьому авторами виокремлено чотири аспекти соціального підприємництва: соціальна місія, інновація, мережі та фінансова віддача (соціальна, екологічна та економічна).

Результати досліджень Б. Грей, Дж. Кірквуд, І. Монахан та Е. Етемаддар [5, с. 326] свідчать актуальність саме ресурсів партнерських організацій як основного чинника розвитку сучасних підприємств.

У працях таких науковців, як А. Зеркал [6, с. 271], К.С. Бойченко, М.О. Теплюк, Н.Я. Рекова, І.І. Сташкевич і М. Моркунас [7, с. 62], Т. Гуо, Дж. Ванг [8, с. 7552], виокремлено такі чинники розвитку підприємств: інфраструктурні, інтелектуальні, інформаційні ресурси, соціальне бізнес-середовище, інноваційно-технологічні та інтегровані бізнес-процеси, також коливання фінансово-економічних факторів у контексті ефективного інтегрованого розвитку компаній.

Вивчення проблематики дослідження, зокрема факторів інтегрованого розвитку підприємства, дало змогу опрацювати значну кількість публікацій, що засвідчує

різноспрямовані погляди науковців щодо визначення ключових чинників ефективного розвитку бізнесу. Встановлено, що сьогодні підхід до ідентифікації факторів розвитку підприємства в контексті його інтегрованості є недостатньо висвітленим у результатах досліджень сучасних науковців і потребує більш глибокого дослідження, оскільки особливістю інтегрованого розвитку є багатогранна взаємозалежність драйверів бізнес-середовища, що характеризує здатність до підвищення результативності використання інтелектуально-інноваційного контенту та інформаційного забезпечення діяльності суб'єкта господарювання.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати мету даного дослідження, яка полягає в ідентифікації та виокремленні ключових факторів інтегрованого розвитку підприємства в сучасних умовах господарювання для формування спектру ключових драйверів підвищення результативності зростання бізнесу.

Визначення факторів інтегрованого розвитку підприємства засноване на таких методичних рішеннях: по-перше, інтегрованість як комплексна динамічна характеристика не регулюється впливом великого числа чинників, але формується і підтримується їх сукупністю; по-друге, вплив будь-якого чинника залежить від розвитку інших факторів і сукупності подій. Будучи тісно пов'язаними між собою, фактори інтегрованості часто є взаємодоповнюючими за напрямом, що впливає на діяльність підприємства і здатний зменшити або навіть усунути позитивний ефект від інших факторів, і навпаки.

Для досягнення визначеної мети були використані такі методи:

– системно-аналітичний метод, згідно з яким дослідження факторів інтегрованого розвитку розглядається як драйвер соціально-економічного розвитку бізнес-структури та всіх зацікавлених сторін;

– діалектичний метод, викликаний необхідністю аналізу та узагальнення певних аспектів наукових знань, які визначають сукупність наукових поглядів щодо інтегрованих бізнес-процесів;

– структурно-функціональний аналіз економічних явищ і процесів інтегрованого розвитку, що дав змогу ідентифікувати та структурувати актуальні фактори, які впливають на його результативність.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі інтегрованого розвитку необхідно враховувати сукупність екологічних, соціальних та економічних показників підприємства як основних елементів концепції сталого розвитку, здатності підприємства підвищувати ефективність діяльності, конкурентоспроможності, а також досягати намічених цілей відповідно до розробленої стратегії в умовах появи нових можливостей і протистояння негативним впливам із боку зовнішнього середовища функціонування бізнесу.

Ступінь інтегрованості розвитку підприємства як соціально-економічної системи залежить від цілої низки чинників. Дослідження наукових праць сучасних авторів свідчить про наявність різних підходів до виділення факторів інтегрованого розвитку підприємств.

Слід зазначити, що хоча й існує певне припущення відносної самостійності чинників інтегрованого розвитку, очевидно, що за своєю сутністю вони є системоутворюючими. Тільки за системного, комплексного обліку впливу даних факторів може бути досягнуто ефективний інтегрований розвиток підприємства.

Вважаємо доцільним виокремлення таких вимог до процесу інтегрованого розвитку підприємства:

- відображення соціальних, екологічних і економічних аспектів інтегрованого розвитку;
- використання кількісних параметрів оцінювання його результативності;
- простота інформаційного забезпечення діяльності суб'єкта господарювання;
- використання інформації з офіційних джерел;
- можливість порівняльного аналізу;
- відображення динаміки зміни процесів у часі;
- простота інтерпретації отриманих результатів;
- кількість ключових індикаторів результативності повинна бути достатньою, але мінімальною;
- можливість використання в процесі прийняття і коригування управлінських рішень.

Ураховуючи наведені вимоги, можна сформулювати призму факторів інтегрованого розвитку підприємства (рис. 1), у якій виділено сім спектральних факторів.

У центрі уваги призми факторів бізнес-середовища інтегрованого розвитку суб'єкта господарювання такі спектральні фактори, як цінності, інститути, зрілість галузей, інфраструктура, технології, людський капітал і ESG-фактори.

Ключові фактори інтегрованого розвитку підприємства, на нашу думку, слід розглядати за спектром факторів середовища функціонування на мега-, макро-, мезо- і мікрорівнях через призму інтегрованого розвитку компанії.

Сьогодні все більш важливим, вирішальним фактором лідерства, конкурентоспроможності та успіху компаній і держав стають знання та компетентності: здатність генерувати й швидко освоювати проривні технології, створювати максимально широкі можливості для реалізації таланту, потенціалу кожної людини.

Ми вважаємо, що середовище інтегрованого розвитку компанії – це поєднання внутрішніх і зовнішніх чинників, їх континуум, утворений системно-синергетичним впливом на бізнес-процеси, що відбуваються на підприємстві, а також на процеси соціального та іншого характеру, які здатні вплинути на досягнення цілей інтегрованого розвитку і зацікавлених сторін бізнесу.

Важливим показником виступає ступінь збалансованості спектру факторів, який можна визначити за допомогою коефіцієнта варіації параметрів (цінності, інститути, зрілість галузей, інфраструктура, технології, людський капітал, ESG-фактори) в межах окремого підприємства. Таким чином, для цільового стану управління розвитком спектр факторів інтегрованого розвитку підприємства повинен бути збалансованим.

Створити високу концентрацію висококласних фахівців, що забезпечують лідируючі позиції на всіх рівнях за рахунок формування наукомістких та інтелектуальних галузей, зможуть тільки компанії, які зважилися на інтеграцію середовища, роблячи його відкритим, інтелектуальним і цифровим.

Слід також зауважити, що в сучасних умовах господарювання підвищується увага міжнародних і національних фінансових інститутів до виокремлення екологічних, соціальних, управлінських аспектів результативності розвитку підприємства (ESG-факторів), а також відбувається посилення вимог корпоративних регуляторів до оцінювання впливу компаній на соціально-економічний розвиток регіону і місцевої громади, підвищення ступеня відкритості корпоративної інформації на основі проведення незалежних досліджень національних індикаторів стійкого розвитку діяльності компаній з урахуванням ESG-факторів і нефінансових показників результативності компанії.

Рис. 1. Призма факторів інтегрованого розвитку підприємства

Джерело: розробка автора

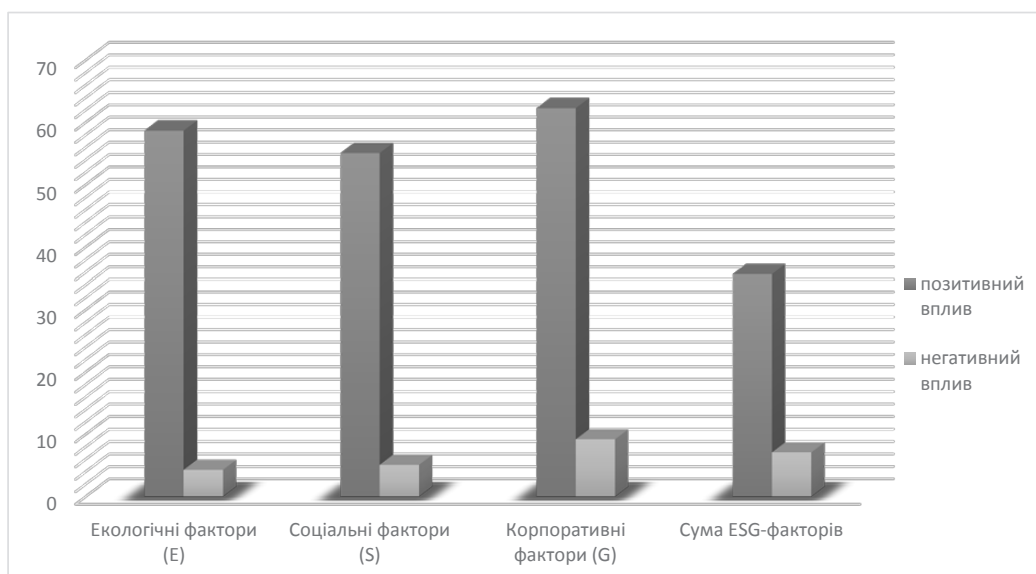

Рис. 2. Вплив ESG-факторів на результативність компаній, %

Джерело: сформовано автором на основі [9, с. 10–13]

На рис. 2 відображено вплив ESG-факторів на ефективність розвитку компаній, розглянутих у наукових роботах за результатами досліджень Deutsche Asset Management. Сумарний позитивний вплив ESG-факторів на фінансову стійкість підприємств становить більше третини, а саме сума всіх ESG-факторів у позитивному аспекті становить 35,7%, негативному – 7,3%. При цьому, як відзначають дослідники, важливі всі три складники ESG-факторів, але в конкурентній боротьбі за фінансову стійкість компанії виграє той бізнес, який приділяє підвищену увагу певній спрямованості ESG-факторів.

Оскільки частка екологічних чинників становить 58,7%, а на частка соціальних чинників – 55,1%, на частку корпоративних чинників, які забезпечують фінансову стабільність компаній, припадає 62,5%. Тому успіху досягає той бізнес, який вибирає не зміщений і рівномірний підхід розвитку всіх ESG-факторів, а спеціалізований підхід до ESG-факторів, тобто такий, що забезпечує інтегрованість за певним напрямом і стійку траєкторію розвитку компанії [9, с. 12].

Не менш важливим фактором зміщення акценту уваги інвесторів із класичної фінансової звітності на звітність компаній зі сталого розвитку, включаючи вплив ESG-факторів, є та обставина, що частка нематеріальних активів, що впливають на ринкову вартість компаній, постійно зростає і становить 84% на противагу 16% частки матеріальних активів [9, с. 21].

Метою стейкхолдерів у процесі інтегрованого розвитку стає не просто встановлення взаємозв'язків між різними структурами та об'єктами, а й створення цілісних екосистем, які інтегрують і різнобічно розвивають усіх задіяних у ній учасників.

Проведені дослідження концептуальних положень формування сприятливого бізнес-середовища і зрілої екосистеми дадуть змогу забезпечити цілі інтегрованого розвитку компанії в умовах реіндустріалізації.

Уся сукупність факторів інтегрованого розвитку компанії може бути диференційована на фактори-катализатори, що сприяють розвитку, а також фактори-інгібітори, які його певним чином обмежують. Окрім

того, зовнішніми є фактори на мега-, макро- і мезорівнях, внутрішніми – фактори мікрорівня. Відповідно, зовнішні фактори формують зовнішнє середовище інтегрованого розвитку підприємства, внутрішні – внутрішнє середовище функціонування бізнесу.

У процесі міркування про напрями інтегрованого розвитку вважаємо за доцільне виходити з необхідності переходу до парадигми «економіка для людини». Слід говорити про якість життя людей, тому що очевидно, що кожен наступний виток розвитку економіки, зміни укладів підвищує роль людини. Тому створення якісних умов життя – ключовий фактор, щоб економіка ставала іншою, щоб вона росла, щоб найкращі таланти залишалися в Україні.

Зведена структура факторів-катализаторів інтегрованого розвитку за ресурсним принципом може бути наведена на основі таких:

- цифрові ресурси: цифрова екосистема, що складається із цифрових платформ у всіх індустріях і сферах життєдіяльності з подальшим розширенням на ЄС;
- компетентнісні ресурси: українські університети (з особливим статусом, науково-дослідні, опорні);
- інформаційні ресурси: інформаційно-аналітичні і data-центри, центри інтелектуальної власності та авторського права, центри експертизи й комерціалізації технологій;
- фінансові ресурси: державне інвестування, державні програми, інвестиційні фонди, венчурні фонди, фонди розвитку, промислово-виробничі і техніко-впроваджувальні (технопарки, інноваційні центри, наукові містечка); зони територіального розвитку, території випереджаючого розвитку, вільні економічні зони, особливі території економічного розвитку, страхові фонди і компанії;
- матеріально-технічні ресурси: лізингові програми, малі інноваційні підприємства при вишах (зокрема, спін-офф), центри колективного користування, інноваційні (наукові) центри, наукові парки, бізнес-інкубатори, бізнес-акселератори, бізнес-катализатори, науково-промислові парки, технопарки;

– паливно-енергетичні ресурси: операційні, бізнес-ангели, центри ліцензування, стандартизації та сертифікації, коучінг– і тренінг-центри;

– маркетингові ресурси: центри трансферу технологій, центри комерціалізації та комерціалізації інновацій і технологій, центри маркетингових досліджень, надання консалтингових та аутсорсингових послуг компаніям.

Висновки з проведеного дослідження. Проведені дослідження дали змогу сформувати призму факторів бізнес-середовища інтегрованого розвитку підприємства з виокремленням семи спектральних факторів: цінності, інститути, зрілість галузей, інфраструктура, технології, людський капітал і ESG-фактори. Встановлено, що сьогодні характерним драйвером спектральних факторів, спрямованих на лідерство, конкурентоспроможність та успіх компаній і держав, стають знання й компетентності: здатність генерувати і швидко освоювати проривні технології, створювати максимально широкі можливості для реалізації бізнес-потенціалу.

Сукупність факторів інтегрованого розвитку компанії може бути диференційована на фактори-катализатори, що сприяють розвитку і мають ресурсну основу, а також фактори-інгібітори, які його певним чином стримують.

Як показник оцінювання факторів інтегрованого розвитку запропоновано використовувати ступінь збалансованості спектру факторів, який можна визначити за допомогою коефіцієнта варіації параметрів (цінності, інститути, зрілість галузей, інфраструктура, технології, людський капітал, ESG-фактори) у межах окремого підприємства. Таким чином, для цільового стану управління розвитком спектр факторів інтегрованого розвитку підприємства повинен бути збалансованим.

Середовище інтегрованого розвитку підприємства – це поєднання внутрішніх і зовнішніх факторів, їх інтегрований континуум у результаті системно-синергетичного впливу на бізнес-процеси, що відбуваються на підприємстві, а також на процеси соціального та іншого характеру, які формують умови досягнення цілей інтегрованого розвитку і зацікавлених сторін бізнесу.

1. Inessa S., Artem S., Wielki J. *Analysis of macroeconomic factors affecting the investment potential of an enterprise. European Research Studies Journal. 2019 Is. XXII. № 4. P. 140–167.*

2. Abdullaev A.M., Kurpayanidi K.I. *Actual issues of activation of financial factors development of entrepreneurship in Uzbekistan. Kazakhstan Science Journal. 2019. Is. 2. № 3. P. 49–58.*

3. Dong J., Liu D., Wang D., Zhang Q. *Identification of key influencing factors of sustainable development for traditional power generation groups in a market by applying an extended MCDM model. Sustainability. 2019. № 11(6). P. 1754.*

4. Javed A., Yasir M., Majid A. *Is social entrepreneurship a panacea for sustainable enterprise development? Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences (PJCSS). 2019. № 13(1). P. 1–29.*

5. Gray B., Kirkwood J., Monahan E., Etemaddar M. *Internal factors influencing effective opportunity identification in a Tongan social enterprise. Journal of Small Business & Entrepreneurship. 2019. № 31(4). P. 323–347.*

6. Zerkal A.V. *The influence of commercial awareness factors to the development of the enterprise. Young. 2018. № 64(12). P. 270–273.*

7. *Management of fluctuation of financial and economic integrated development of innovative enterprise / K.S. Boichenko et al. Financial and credit activity: problems of theory and practice. 2019. № 3(30). P. 62–69.*

8. Guo T., Wang G., Wang C. *Empirical Study on the Effect of Environmental Factors on Enterprise Growth-Comparative Analysis of Chinese Large Scale Industrial Enterprises and Small/Medium Industrial Enterprises. Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education. 2017. № 13(11). P. 7549–7559.*

9. *Mapping the ESG Behavior of European Companies / I.E. Iamandi et al. A Holistic Kohonen Approach. Sustainability. 2019. № 11(12). P. 3276.*

1. Inessa, S., Artem, S., & Wielki, J. (2019). *Analysis of macroeconomic factors affecting the investment potential of an enterprise. European Research Studies Journal, Issue XXII, № 4, pp. 140–167.*

2. Abdullaev, A.M., & Kurpayanidi, K.I. (2019). *Actual issues of activation of financial factors development of entrepreneurship in Uzbekistan. Kazakhstan Science Journal, 2(3), pp. 49–58.*

3. Dong, J., Liu, D., Wang, D., & Zhang, Q. (2019). *Identification of key influencing factors of sustainable development for traditional power generation groups in a market by applying an extended MCDM model. Sustainability, 11(6), p. 1754.*

4. Javed, A., Yasir, M., & Majid, A. (2019). *Is social entrepreneurship a panacea for sustainable enterprise development? Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences (PJCSS), 13(1), pp. 1–29.*

5. Gray, B., Kirkwood, J., Monahan, E., & Etemaddar, M. (2019). *Internal factors influencing effective opportunity identification in a Tongan social enterprise. Journal of Small Business & Entrepreneurship, 31(4), pp. 323–347.*

6. Zerkal, A. V. (2018). *The influence of commercial awareness factors to the development of the enterprise. Young, 64(12), pp. 270–273.*

7. Boichenko K. S., Tepluk M. A., Rekova N. Y., Stashkevych I. I., & Morkunas M. (2019). *Management of fluctuation of financial and economic integrated development of innovative enterprise. Financial and credit activity: problems of theory and practice, 3(30), pp. 62–69.*

8. Guo, T., Wang, G., & Wang, C. (2017). *Empirical Study on the Effect of Environmental Factors on Enterprise Growth-Comparative Analysis of Chinese Large Scale Industrial Enterprises and Small/Medium Industrial Enterprises. Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education, 13(11), pp. 7549–7559.*

9. Iamandi, I. E., Constantin, L. G., Munteanu, S. M., & Cernat-Gruici, B. (2019). *Mapping the ESG Behavior of European Companies. A Holistic Kohonen Approach. Sustainability, 11(12), 3276.*